

Roll Number		
-------------	--	--

SET A



**INDIAN SCHOOL MUSCAT
FIRST MID TERM EXAMINATION
SUBJECT : SANSKRIT**

CLASS: IX

Sub.Code: 122

Time Allotted: 3 Hrs.

19.09.2018

Max.Marks: 80

General Instructions:

1. प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।

खण्डः (क) अपठित-अवबोधनम्	5 अंकाः
(ख) रचनात्मकं - कार्यम्	15 अंकाः
(ग) अनुप्रयुक्त- व्याकरणम्	25 अंकाः
(घ) पठित अवबोधनम्	35 अंकाः

2. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः ।

3. प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारम् क्रमेणैव लेखनीयानि ।

खण्ड 'क' अपठित अवबोधनम्

प्रश्न 1 अधोलिखितम् अनुच्छेदम् पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

एकदा वनराजः केसरी अति पिपासितः आसीत् । सः श्रान्तः आसीत् । सः जलं पातुमेच्छत् । सः वने शीतलस्य जलस्य कुण्डस्य समीपे आगच्छति स्म, तदैव एकः व्याघ्रः अपि तत्रागच्छत् । तं दृष्ट्वा सिंहः अगर्जत् त्वं अत्र किमर्थं आगच्छः? सः तु वनराजः आसीत् । व्याघ्रः आत्मनं अकथयत् सः किं चिन्तयति यत् सः एव शक्तिशाली अस्ति? तदा सः उच्चैः अकथयत् अहमपि समानं प्रश्नं प्रष्टुं इच्छामि? सिंहाय एवमपेक्षितं नास्ति ।

- | | |
|--|---|
| <p>(क) एकपदेन उत्तरत</p> <p>(क) कुण्डे कीदृशम् जलम् आसीत्?
(ख) वनराजः केसरी कीदृशी आसीत् ?</p> <p>(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत</p> <p>(क) व्याघ्रं दृष्ट्वा सिंहः किं अकथयत् ?
(ख) व्याघ्र आत्मनं किं अकथयत्?</p> <p>(ग) निर्देशानुसारं उत्तरत -</p> <p>(क) सः श्रान्त अपि आसीत् अत्र 'आसीत्' पदस्य किं कर्तृपदमस्ति?
(सः, श्रान्तः, व्याघ्रः)</p> <p>(ख) 'वारि' इत्यर्थं किं पदं गद्यांश प्रयुक्तम् ?
(वने, जलं, अतितापः)</p> | <p>2×1/2=1</p> <p>2×1=2</p> <p>4×1/2=2</p> |
|--|---|

(ग) 'दूरे' पदस्य किम् विलोमपदं गद्यांशे आगतः ?
(तटे, निकषा, समीपे)

(घ) 'केसरी' पदस्य कः पर्यायपदं गद्यांशे आगत ?
(श्रान्तः, वनराजः, व्याघ्रः)

खण्ड 'ख' रचनात्मक लेखनम्

प्रश्न 2 स्वकक्षाध्यापिकाया विषये मित्रं प्रति लिखितं पत्रम् मञ्जूषाया प्रदत्तपदानां सहायतया पूर्यत - $10 \times 1/2 = 5$

परीक्षाभवनात्

दिनांकः

प्रिय मित्र ।

(1)..... नमः

अत्र कुशलं तत्रास्तु (2)..... अहम् मम कक्षाध्यापिकाया विषये (3).....मम (4)..... एका निपुणा अध्यापिका अस्ति । सा (5)..... पाठ्यति । सा निजविषये (6)..... अस्ति । सा अतीव (7)..... अस्ति । परमात्मा तस्या (8)..... दीर्घ कुर्यात् (9).....नमः ।

तव (10)..... आकाशः

मञ्जूषा -

सस्नेहे, कक्षाध्यापिका, पत्रे, कुशला, विनम्रा,
लिङ्गामि, आयुः, सर्वभ्यः, भूगोलः, मित्रम्

प्रश्न 3 (क)चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृते लिखत । $5 \times 1 = 5$



मञ्जूषा -

उपवनस्य, महिला, बालकाः, कीडन्ति, पुष्पाणि,
विकसन्ति, सूर्यः, वृक्षैः, शुद्धम्, मेघा

अथवा

(ख) मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया "अनुशासनम्" इति विषयम् अधिकृत्य संस्कृतभाषायां पञ्चवाक्यानि लिखत ।

मञ्जूषा-

नियमपालनम्, आज्ञापालनम्, सविधानस्य, नियमाः, उत्तमः,
नागरिकः, समाजोत्थानम्, संघटनस्य आधारः, प्रकृतौ अनुशासनम्

प्रश्न 4 अधोलिखित वाक्यानाम् संस्कृतभाषायाम् अनुवादं कुरुत-

5×1=5

- (क) सिंह मृग का रक्त पीकर वन में चला गया ।
- (ख) पर्यावरण की रक्षा हम सबका परम कर्तव्य है ।
- (ग) सीता राम की पत्नी थी ।
- (घ) छात्र पुस्तक पढ़ने के लिए पुस्तकालय आते हैं ।
- (ङ) उस वन में हाथी के साथ अनेक पशु रहते थे ।

खण्ड 'ग' -अनुप्रयुक्त -व्याकरणम्

प्रश्न 5 अधोलिखित वर्णान् सम्योज्य रिक्तस्थानं पूरयत -

2×½=1

- (क) वृद्धा=व++द+ध+आ (र,ऋ)
प+उ+ष+प+आ+ण+आ+म=.....
- (ख) (क) पुष्पाणाम् (ख) पुष्पाणाम् (ग) पुष्पाणाम् (ध) पुश्पाणाम्
- (ग) अधोलिखित वर्णानाम् उच्चारणस्थानानि लिखत ।
इ = (ओष्ठ, दन्तय, तालव्य)
ण= (कण्ठः, नासिका, दन्तय)

प्रश्न 6 अधोलिखित रेखांकितपदानाम् सन्धिं सन्धिच्छेदं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत -

4×1=4

- (क) सदाचारः उत्तमम् शिक्षा ।
(सद+आचारः, सदा+चारः, सत्+आचरः)
- (ख) उद्याने देव+आलयः अपि अस्ति ।
(देवालया, देवालयः, देवालया)
- (ग) साम्प्रतं वदतु कोऽहम् ?
(को+ हम् , कः+अहम् , कः+हम्)
- (घ) वागीशः मम सहोदरः अस्ति ।
(वाक+ ईशः, वाक+ईशः, वाग+इशः)

प्रश्न 7 अधोलिखित वाक्यान् कोष्ठकात् चित्वा उचितविभक्तिपदेन पूरयत -

6×1=6

- (क) सरोवरे नीलकम्लानि सन्ति । (इदम्- सप्तमी)
(अस्य , अस्मिन् , अस्याम्)

(ख) सह काकाः अपि उत्पत्तिः । (चटका)
 (चटकाभिः, चटकायाः, चटकैः)

(ग) अहम् सर्वदा नमामि । (पितृ)
 (पितरम्, पितुः, पित्रे)

(घ) उद्याने लताः सन्ति । (चत्वार- स्त्री०)
 (चत्वारः, चतस्रः, चत्वारि)

(ङ) कारयाने चत्वारि भवन्ति । (चक)
 (चकाः, चकम्, चकाणि)

(च) बालकाः कक्षायाम् गीतं अगायन् ।
 (एकादश, एकादशा, एकदशः)

प्रश्न ८ अधोलिखित वाक्यान् कोष्ठकात् चित्वा उचित धातुपदेन पूरयत -

(क) वयम् तत्र ।
 (गच्छन्तु, गच्छत, गच्छामः)

(ख) यूयम् सुखिनः ।
 (भवतु, भवन्तु, भवथ)

(ग) अस्माकं देशः कदापि पराधीन न ।
 (भवेताम्, भवेयुः, भवेत)

3×1=3

प्रश्न ९ अधोलिखित प्रदत्तेषु वाक्येषु उचितं विभक्तिं प्रयुज्य वाक्यानि पूरयत -

(क) मयूरः श्रेष्ठः मन्यते । (पक्षी)
 (पक्षीभ्याम् , पक्षीभ्यै, पक्षीषु)

(ख) नमः । (अध्यापकः)
 (अध्यापकाय, अध्यापकै, अध्यापकाम्)

(ग) परितः खगाः उत्पत्तिः । (विद्यालय)
 (विद्यालयस्य, विद्यालये, विद्यालयं)

(घ) उपरि वृक्षाः सन्ति । (पर्वत)
 (पर्वते, पर्वतस्य, पर्वतात्)

4×1=4

प्रश्न १० प्रदत्तविकलपेभ्यः उचितं उत्तरं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

(क) महापुरुषाः जनान् प्रसीदन्ति । (उप+ कृ+ल्यप)
 (उपकृत्य, उपकर्तय, उपकृल्यप)

(ख) बालकाः..... पुस्तकालयं गच्छन्ति । । (पठितुम्)
 (पठ+तुमुन्, पठि+तुमुन, पठ+क्तुम्)

3×1=3

- (ग) रामकथां..... जनाः गच्छन्ति । । (श्रु+कत्वा)
 (श्रुत्वा, श्रुकत्वा, श्रुकत्वा)

प्रश्न 11 अधोलिखितेषु पदेषु उपसर्गान् धातून च पृथक कृत्वा लिखत -

4×1/2=2

- (क) कुलं शोभते । (सुपुत्रम् , सपुत्रेण, सुपुत्रे)
 (ख) शिक्षकः विद्यालयात् । (निर्गच्छति, निर्गच्छन्ति, निर्गच्छतः)
 (ग) पुत्रः पितरम् । (प्रतिवदत् , प्रत्यावदत् , प्रत्यवदत्)
 (घ) गड्गा हिमालयात् । (प्रभवती , प्रभवति , प्रभवति)

खण्ड 'घ' पठित अवबोधनम्

प्रश्न 12 अधोलिखितं गद्याशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् लिखत-

स बालः कृतमनेन मिथ्यागर्वितेन कीटेनइत्यन्यतो दत्तदृष्टिश्चटकमेकं
 तृणश्लाकादिकमाददानमपश्यत् । उवाच च- “अयि चटककपोत! मानुषस्य मम मित्रं भविष्यसि? एहि
 कीडावः । त्यज शुष्कमेतत् तृणम् स्वादूनि भक्ष्यकवलानि ते दास्यामि” इति । स तु नीडः कार्ये
 वटदुशखायां तद्यामि कार्येण इत्युक्त्वा स्वकर्मव्यग्रो वभूव ।

(क) एकपदेन उत्तरत-

2×1=2

- (1) यिन्न बालः चटककपोतं किम् अकथयत् ?
 (2) बालः चटककपोतं किम् दातुम् इच्छति ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

2

- (1) चटककपोतः बालं किम् उत्तरत ?
 (2) बालं उत्तरम् दत्वा चटककपोतः किं अकरोत ?

(ग) निर्देशानुसारं उत्तरत-

4×1/2=2

- (1) 'आगच्छ' इति पदस्य समानार्थकपदं किम् ?
 (त्यज, एहि, दास्यामि)

- (2) 'कार्येण' इति पदे किम् विभक्तिं अस्ति ।
 (तृतीया , सप्तमी, प्रथमा)

- (3) 'शत्रु' इति पदस्य विलोमपदं किम् ?
 (मानुषं, मित्रं, मम)

- (4) 'कीडावः' इति कियापदे किम् लकारं ?
 (लोट, लृट, लट)

प्रश्न 13 अधोलिखितं गद्याशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् लिखत -

ललित पल्लवे पादपे पुष्पपुञ्जे

मलयमासूतोच्चुम्बिते मञ्जुकुञ्जे,

	स्वनन्तीन्ततिम्प्रेक्ष्य मलिनामलीनाम् । । निनादय..... । ।	
(क)	<u>एकपदेन उत्तरत -</u>	2×1=2
	(1) भमराः किम् कुर्वन्ति ? (2) भमराः कुत्र गुञ्जनं कुर्वन्ति ?	
(ख)	<u>पूर्णवाक्येन उत्तरत-</u>	2
	(1) पादपाः कीदृशाः सन्ति ? (2) कविः किं वादयितुम् कथयति ?	
(घ)	<u>निर्देशानुसारं उत्तरत-</u>	4×1/2=2
	(1) 'स्वच्छ' इति पदस्य विलोमपदं किम् ? (चुम्बिते, प्रेक्ष्य, मलिनम्) (2) 'ततिं' इति पदस्य कः अर्थः? (पक्तिम्, प्रेक्ष्य, स्वतन्त्रीं) (3) 'प्रेक्ष्य' इति पदे कः प्रत्ययः (णिच, ल्यप्, क्त) (4) 'दुक्षप्रेक्ष्य' इति पदस्य विलोमपदं किम्? (अलीनां, पादपे, प्रेक्ष्य)	
प्रश्न 14 अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् लिखत -		
	विमला - अहो नृशंसता युष्माकम् । अहो लोलुपता..... ।	
	शवश्रूः - अये एतावत्तव साहसम् त्वं मामाक्षिपसि । नेत्रे दर्शयसि माम् । (शवसुरः प्रविष्य)	
	शवसुर - किं जातम् ? कोऽयं कलहाडम्बरः प्रातः कालादेव ? प्रातः कालिक चायमपीदानां यावन्न लब्धम्	
	शवश्रूः - का कथा चायपानस्य । त्रोटितानि अनया दुष्ट्या चायभाजनानि । न मया किमपि भणितम् ।	
	शवसुर - एतत् सर्वं कथितम् अनया ?	
(क)	<u>एकपदेन उत्तरत-</u>	2×1=2
	(1) 'एतावत्तव साहसम्' एतत् कः कथितम्? (2) एतस्मिन् नाट्यांशे के प्रत्युत्तरम् ददाति ?	
(ख)	<u>पूर्णवाक्येन उत्तरत-</u>	2
	(1) शवसुर प्रविश्य किम् कथयति ? (2) शवश्रू विमलायाः विषये शवसुरं किं कथयति ?	
(ग)	<u>निर्देशानुसारं उत्तरत-</u>	4×1/2=2
	(1) 'कथितम् ' इत्यर्थे किं पदं प्रयुक्तम् ? (उक्तम्, कथयति, भणितम्) (2) 'लब्धम्' इति पदे किं मूल धातु प्रयुक्तम् ? (प्राप्य, लभ्, दा)	

(3) 'युष्माकम्' इति पदे किं विभक्तिं प्रयुक्तम् ?

(पञ्चमी, द्वितीया, पष्ठी)

(4) 'कूरता' इति पदस्य किं समानार्थकं पदं प्रयुक्तम् ?

(लोलुपता, नृशंसता, साहसम्)

प्रश्न 15 अधोलिखितं रेखांकितपदानि आश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत -

5×1=5

(क) तरो कृपया सः पुत्रम् अप्राप्नोत ।

(ख) स्वर्णकाकं निवारयति बालिका प्रार्थयत् ।

(ग) कवि वीणापाणि नवीनां वीणाम् निनादयितुम् कथयति ।

(घ) बालिका निर्धनमातुः दुहिता आसीत् ।

(ङ) कल्पतरूः पृथिव्या धनानि अवर्षत् ।

प्रश्न 16 अधोलिखितश्लोकानाम् अन्वयं उचितपदेन पूरयित्वा पुनः लिखत ।

4×1/2=2

गुणा गुणज्ञेषु गुणा भवन्ति

ते निर्गुणं प्राप्य भवन्ति दोषाः ।

आस्वाद्यतोयाः प्रवहन्ति नद्यः

समुद्रमासाद्य भवन्तेया ॥

(क) अन्वय- गुणज्ञेषु गुणाः (1) भवन्ति ते (2)..... प्राप्य दोषाः भवन्ति । आस्वाद्यतोयाः (3)
..... प्रवहन्ति समुद्र (4)..... भवन्ति ।

प्रियवाक्यप्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः ।

तस्माद् तदेव वक्तव्यं वचने का दरिद्रता ॥

(ख) अन्वय- प्रियवाक्य (1) सर्वे जन्तवः (2)..... तस्माद् तत् एव (3) का
(4)..... ॥

4×1/2=2

प्रश्न 17 अधोलिखितनि वाक्यानि कथाकमेण संयोज्य लिखत -

8×1/2=4

(क) नैतादृशः स्वर्णपक्षः रजतचञ्चुः स्वर्णकाकस्तया पूर्व दृष्टः ।

(ख) पुरा कर्मिश्चिद् ग्रामे एका निर्धना वृद्धा स्त्री न्यवसत् ।

(ग) स्वर्णसोपानेन सा स्वर्ण-भवनमाससाद् ।

(घ) ताम्रस्थाल्यां एव अहम् निर्धना भोजनं करिष्यामि ।

(ङ) तस्यां महाराणि हीरकाणि विलोक्य सा प्रहर्षिता ।

(च) नैतादृक् स्वादु भोजनम् अद्यावधि बालिका खादितवती ।

(छ) लुब्ध्या बालिकया लोभस्य फलं प्राप्तम् ।

(ज) गर्वितया बालिकया प्रोक्तम् स्वर्णमयेन सोपानेन अहम् आगच्छामि ।

प्रश्न 18 अधोलिखित पदानाम् उचितम् पर्यायवाची विलोमपदम् च लिखत -

4×1=4

(क) विलोमपदं

**(१) शनै- शनै सुर्यास्तं भवति ।
(सूर्य उदयः, सूर्योदयः, सूर्यागतः)**

**(२) तन्द्राल बालः उद्यानं प्रविवेश ।
(जागरूकः, सरलः, सुन्दरः)**

(ख) पर्यायवाचीपदं

**(१) सा पाकशालायाम् भोजनम् पाचयति स्म ।
(रसोइगृहे, महानसम्, सुन्दरः)**

**(२) प्रजायै कल्याणाय राजा प्रतिदिनं स्वराज्ये भ्रमणं कुर्वत ।
(मानवः, जनाः, भूपति)**

समाप्ता